

А. Є. Фоменкокандидат юридичних наук,
ректор

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Актуальність статті полягає в тому, що однією з найголовніших функцій поліції є проти-дія злочинності. Зрозуміло, що дана функція не є виключно поліцейською, а відтак діяльність поліції у сфері протидії злочинності не може бути ізольованою від інших суб'єктів такої протидії. Ба більше, ефективна протидія злочинності апріорі неможлива без узгоджених дій суб'єктів такої протидії. Встановлено, що під взаємодією доречно розуміти узгоджені дії суб'єктів відповідних відносин, спрямовані на протидію злочинності. Доведено, що поліція взаємодіє як із суб'єктами протидії злочинності, які діють на загальносоціальному рівні боротьби зі злочинністю, так і з спеціальними суб'єктами протидії злочинності до числа яких входять правоохоронні органи. Наголошено на необхідності посилення рівня взаємодії поліції із іншими суб'єктами протидії злочинності шляхом спільної підготовки програм профілактики правопорушень і програм забезпечення публічної безпеки, розроблення положення щодо взаємодії поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності, створення механізмів залучення територіальних громад до виконання завдань органами системи МВС, розвитку між-народної взаємодії у сфері протидії організованих і транснаціональній злочинності тощо. З'ясовано, що узгодженість дій властива будь-якій взаємодії (в іншому ж випадку може мати місце лише непов'язана між собою, проте тотожна за своєю метою діяльність різних суб'єктів), однак в кожному окремому випадку обсяг цієї узгодженості є різним. При цьому, ефективність взаємодії прямо залежить від даного обсягу узгодженості (чим узгодженішими є дії, тим швидше суб'єкти зможуть досягнути спільної мети, а отже, тим ефективніша взаємодія). Отже, запропоновано розглядати під взаємодією узгоджені дії суб'єктів відповідних відносин, спрямовані на протидію злочинності. Зроблено висновок, що на сьогоднішній день поліція активно взаємодіє як із загальними, так і спеціальними суб'єктами протидії злочинності. Водночас, з урахуванням несприятливих зовнішніх та внутрішніх факторів, які нависли над нашою державою, а також євроінтеграційного курсу, який обрала Україна, така взаємодія потребує посилення та модернізації.

Ключові слова: кримінологія, поліція, злочинність, запобігання злочинності, поліцейська діяльність, кримінологічна діяльність, протидія злочинності.

Актуальність теми. Однією з найголовніших функцій поліції є протидія злочинності. Зрозуміло, що дана функція не є виключно поліцейською, а відтак діяльність поліції у сфері протидії злочинності не може бути ізольованою від інших суб'єктів такої протидії. Ба більше, ефективна протидія злочинності апріорі неможлива без узгоджених дій суб'єктів такої протидії.

Стан дослідження. Варто вказати, що питанню взаємодії суб'єктів протидії злочинності між собою приділялася й приділяється чимала увага у працях таких вітчизняних вчених, таких як С. В. Бабанін, А. М. Бабенко, О. М. Бандурка, А. Б. Блага, В. С. Батиргареева, В. М. Бесчастний, Є. М. Блажівський,

І. Г. Богатирьов, В. І. Борисов, Р. С. Веприцький, М. Г. Вербенський, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, В. К. Гришук, Л. М. Давиденко, Ю. Б. Данильченко, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, В. П. Ємельянов, О. О. Житний, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. С. Іщук, О. Г. Кальман, А.В. Коваленко, Т. В. Корнякова, О. Г. Колб, О. М. Костенко, І. М. Копотун, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, О. А. Мартиненко, В. О. Меркулова, В. А. Мисливий, С. А. Мозоль, А. А. Музика, Ю. В. Нікітін, Ю. В. Орлов, Н. А. Орловська, В. М. Попович, В. В. Сокурєнко, В. А. Тимошенко, В. П. Тихий, В. М. Трубников, В. О. Туляков, П. Л. Фріс, В. Б. Харченко, О. М. Храмов, П. В. Хряпін-

ський, В. В. Шаблистий, В. І. Шакун, О. С. Шеремет, О. Ю. Шостко, О. О. Юхно, Н. М. Ярмиш та ін. Водночас, питання взаємодії поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності розглядалося поверхнево.

Метою статті є дослідження питання взаємодії поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж безпосередньо дослідити питання взаємодії поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності, доречно визначитись із змістом категорії «взаємодія». Варто зазначити, що на сьогоднішній день на законодавчому рівні поняття «взаємодія» не розкривається. Що ж стосується підзаконного рівня, зауважимо, що зміст поняття «взаємодія» безпосередньо розкривається у «Положенні про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України», затвердженого наказом МВС України від 02.02.2016 року № 74 «Про затвердження Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України». Так, у названому документі задекларовано, що взаємодія – узгоджені за метою, завданням, місцем, часом та способом виконання завдань дії підрозділів для досягнення мети [1].

Таким чином, у взаємодії беруть участь два або більше суб'єкти (в даному випадку ними виступають підрозділи Національної гвардії України), які виконують спільну діяльність, спрямовану на досягнення означеної мети. Крім того, в контексті даної взаємодії обов'язковим атрибутом взаємодії виступає узгодженість дій в частині мети, завдань, часу, способу виконання завдань.

Окремо додамо, що узгодженість дій властива будь-якій взаємодії (в іншому ж випадку може мати місце лише непов'язана між собою, проте тотожна за своєю метою діяльність різних суб'єктів), однак в кожному окремому випадку обсяг цієї узгодженості є різним. При цьому, ефективність взаємодії прямо залежить від даного обсягу узгодженості (чим узгодженішими є дії, тим швидше суб'єкти зможуть досягнути спільної мети, а отже, тим ефективніша взаємодія).

Отже, пропонуємо розглядати під взаємодією узгоджені дії суб'єктів відповідних відносин, спрямовані на протидію злочинності.

Визначившись із змістом поняття «взаємодія», доречно встановити з якими ж суб'єктами взаємодіє поліція в частині протидії злочинності та у чому полягає зміст такої взаємодії.

О. М. Бандурка та Л. М. Давиденко виокремлюють дві групи суб'єктів протидії злочинності:

1. Суб'єкти протидії злочинності, які діють на загальносоціальному рівні боротьби зі злочинністю, яка складається з двох підгруп:

А) суб'єкти, які визначають цілі та пріоритети у сфері протидії злочинності, формують законодавчу та іншу нормативно-правову базу даної діяльності, встановлюють компетенцію, права і обов'язки інших учасників протидії злочинності, здійснюють організаційне, фінансове, матеріально технічне та інше забезпечення протидії злочинності (Президент України, органи законодавчої та виконавчої влади республіканського значення, органи регіонального та місцевого самоврядування);

Б) суб'єкти, які беруть участь у протидії злочинності у зв'язку зі зверненнями до них правоохоронних органів або за прямою вказівкою органів управління у сфері протидії злочинності (підприємства, організації та установи).

2. Спеціальні суб'єкти протидії злочинності (правоохоронні органи) [2, с. 10-11].

Подібний поділ суб'єктів виглядає досить вдалим та заснований на різних функціях, які вони виконують. Якщо для першого виду суб'єктів діяльність у виді протидії злочинності не є основною (профільною), то для другого – вона виступає базовою. Ба більше, правоохоронні органи створюються саме з цією метою.

Зауважимо, що відповідно до ст. 5 Закону України «Про Національну поліцію», яка має назву «Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування» вказано наступне: «Поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів» [3].

Таким чином, відповідно до викладеної норми поліція у своїй діяльності (у тому числі і в частині протидії злочинності) взаємодіє з такими суб'єктами, як: 1) правоохоронні органи (органи правопорядку); 2) органи державної влади; 3) органи місцевого самоврядування. При цьому важливо зауважити, що названий

перелік суб'єктів взаємодії не є вичерпним та носить декларативний характер.

Розширює наведений вище перелік суб'єктів, з якими взаємодіє поліція у сфері протидії злочинності ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію», в якій передбачено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. При цьому, з метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад [3].

Даний напрямок взаємодії дозволяє своєчасно визначити причини та умови вчинення як кримінальних так і адміністративних правопорушень, що підвищує рівень ефективності протидії злочинності.

Взаємозв'язок поліції з громадами є досить тісним. Як слушно вказує А. В. Коваленко, для того, щоб населення було в курсі того, чи безпечне середовище його регіону, уповноважені представники Національної поліції проводять статистичну діяльність, результати якої викладають у мережі Інтернет або проголошують на прес-конференціях тощо [4, с. 52].

Такі заходи сприяють тому, що взаємодія поліції з громадськістю будується на принципах гласності, що сприяє росту довіри до даного центрального органу виконавчої влади.

Подібна діяльність також дозволяє взаємодіяти з громадами в частині протидії злочинності, адже відповідно до закону України «Про доступ до публічної інформації» та користуючись інформацією, розміщеною в відкритих державних реєстрах, громадяни мають можливість самостійно виявляти, перевіряти, підтверджувати інформацію про правопорушення, що дає змогу бути більш активним учасником захисту своїх прав, свобод та інтересів [5, с. 45].

Окремим напрямом взаємодії поліції з громадськістю є розроблення та участь у спільних проєктах та заходах, спрямованих на протидію злочинності. Відповідно до ч. 2 ст. 89 вищезазваного нормативно-правового акта [3], така співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. Дана діяльність зокрема проявляється у тому, що поліція надає під-

тримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності.

Така взаємодія є профілактичною та прямо впливає на зменшення кількості вчинених кримінальних правопорушень.

Загалом, взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства дозволяє підвищити рівень довіри до поліції, сприяє зменшенню рівня маргіналізації суспільства та, врешті-решт, призводить до зменшення рівня злочинності.

Згідно ст. 8 «Положення про Національну поліцію» [6], Національна поліція під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями.

Під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку Національна поліція України тісно взаємодіє з Національною гвардією України. Відповідно до «Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку», затвердженого наказом МВС України від 10.08.2016 року № 773, дані органи взаємодіють шляхом:

1) спільного патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;

2) забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

3) проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [7].

Окремо додамо, що вказаний перелік не є вичерпним, а лише відображає основні форми взаємодії Національної поліції та Національної гвардії України.

Спільне патрулювання несе певну профілактичну роль, адже сама присутність правоохоронців у форменому однострої на вулицях відповідних населених пунктів вселяє у пересічних громадян відчуття захищеності, а у потенційних кримінальних правопорушників – відчуття страху, що за вчинення суспільно небезпечних діянь (злочинів або кримінальних проступків) їх буде притягнуто до кримінальної відповідальності.

Крім того, в ході такого патрулювання можуть бути встановлені причини та умови злочинності, що дозволить ефективно протидіяти цьому явищу на теренах відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Підрозділи ювенальної превенції Національної поліції тісно взаємодіють з органами державної влади й органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами в частині протидії кримінальним правопорушенням, які вчиняються неповнолітніми. В Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом МВС від 19.12.2017 року № 1044 передбачається цілий комплекс таких заходів. Зокрема, до них відноситься: профілактика правопорушень у дитячому середовищі, протидія домашньому насильству та дитячій бездоглядності; упровадження кращих міжнародних методик та практик роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, та дітьми, які потерпіли внаслідок протиправних діянь, у тому числі реалізація спільних проектів щодо профілактики правопорушень серед дітей; висвітлюють (у тому числі й через засоби масової інформації) інформацію щодо стану злочинності в дитячому середовищі і заходи для його покращення, які вживаються поліцейськими, а також дають рекомендації батькам, законним представникам щодо запобігання вчиненню дітьми та стосовно них правопорушень, поширенню негативних явищ серед дітей тощо [8].

Зокрема, дана взаємодія проявляється у запрошенні представників поліції до закладів освіти з метою проведення лекцій з питань безпеки явищ злочинності, булінгу тощо. В ході таких занять роз'яснюється зміст діяльності поліції, спрямованої на протидію та попередження злочинності, розкриваються основні причини та умови злочинності, надається певна віктимологічна інформація.

Таким чином, нами окреслено основні напрямки взаємодії поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності. Без сумніву, така взаємо-

дія підвищує ефективність протидії злочинності, робить найбільш важливі суспільні відносини, поставлені під охорону КК України більш захищеними.

Водночас, даний рівень взаємодії є далеким від ідеального та, особливо з урахуванням внутрішніх та зовнішніх загроз, що постали перед Україною (окупація АР Крим та окремих територій Донецької та Луганської областей, військова агресія з боку сусідньої держави та терористичних угруповань, посилення сепаратистських настроїв), потребує постійного зміцнення та розробки нових напрямів взаємодії.

Як зазначається у Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, на сьогоднішній день реалізація пріоритету у вигляді протидії злочинності передбачає забезпечення зміцнення публічної безпеки і порядку в державі шляхом виконання превентивних програм і підвищення спроможностей органів системи МВС у протидії злочинності. Досягнути даного результату можливо лише подолавши цілий ряд викликів, серед яких особливе місце належить такому фактору, як відсутність ефективної взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки у сфері боротьби із злочинністю [9].

Зауважимо, що для реалізації цих положень мають бути розроблені відповідні ефективні заходи. При цьому, дані заходи мають бути втілені у життя в якомога коротші терміни.

У названій Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року пропонується подолати ці виклики шляхом:

1) посилення взаємодії органів системи МВС з органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади (при цьому повністю погоджуємось із думкою А. В. Коваленка, який наголошує на тому, що першочерговим напрямом діяльності поліції має бути підвищення взаємодії з громадою, оскільки саме партнерські відносини з населенням були гаслом, яке імпонувало українцям у прагненні реформувати застарілу міліцію. Крім того, партнерські відносини між поліцією та населенням відповідають європейським еталонам відносин у суспільстві [10, с. 260]);

2) спільної підготовки програм профілактики правопорушень і програм забезпечення публічної безпеки;

3) створення механізмів залучення територіальних громад до виконання завдань органами системи МВС;

4) розроблення і впровадження єдиної електронної системи роботи з даними і матеріалами досудових розслідувань у взаємодії з органами прокуратури і судами для забезпечення безперервності та підконтрольності проведення досудового розслідування

5) запровадження використання різних джерел інформації в діяльності органів системи МВС, комплексного впровадження сучасних систем кримінального аналізу, в тому числі методології Європолу з оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (СОСТА);

6) розвитку міжнародної взаємодії у сфері протидії організованих і транснаціональній злочинності тощо [9].

На нашу думку, першим кроком посилення взаємодії поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності має стати розроблення спільних проєктів з громадськістю, які сприятимуть підвищенню рівня довіри населення до поліції, активному залученню громад до охорони публічної безпеки та порядку тощо.

Цікавою також виглядає ідея В. Ю. Кікінчука, який пропонує для удосконалення правовідносин взаємодії, що виникають за участю Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, розробити та затвердити Положення про організацію взаємодії Національної поліції з іншими правоохоронними органами, їх окремими структурними підрозділами та іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки і порядку [11, с. 85].

Таке положення дозволить визначити основні стратегічні напрями взаємодії, розкрити їх зміст та завдання, що, без сумніву, сприятиме ефективності протидії злочинності.

Отже, на сьогоднішній день поліція активно взаємодіє як із загальними, так і спеціальними суб'єктами протидії злочинності. Водночас, з урахуванням несприятливих зовнішніх та внутрішніх факторів, які нависли над нашою державою, а також євроінтеграційного курсу, який обрала Україна, така взаємодія потребує посилення та модернізації.

Перспективним напрямком подальших наукових пошуків вважаємо дослідження зарубіжного досвіду кримінологічної діяльності поліції.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Порядку дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установлення режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю

за його додержанням, а також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон координація: Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29.08.2011 року № 627. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1117-11/ed20111014/find?text=%CA%EE%EE%F0%E4%E8%ED%E0%F6%B3%FF#Text>.

2. Бандурка А. М., Давыденко Л. М. Противодействие преступности: война терминов, понятие, общая характеристика. *Право і безпека*. 2004. № 3'3. С. 7–11.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
4. Коваленко А. В. Взаємодія поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4. Ч. 1. С. 50–53.
5. Бойко О. І., Фрунза Н. О. Взаємодія Національної поліції України з громадськими організаціями у сфері протидії правопорушенням. *Актуальні проблеми забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 жовт. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 44–46.
6. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 87. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>
7. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ Міністерства внутрішніх справ від 10.08.2016 року № 773. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16#Text>.
8. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ від 19.12.2017 року № 1044. *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.
9. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міні-

- стрів України від 15.11.2017 року № 1023-р. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80#n9>.
10. Коваленко А. В. Теоретико-прикладні засади кримінологічного забезпечення поліцейської діяльності в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2020. 455 с.
11. Кікінчук В. Ю. Форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. *Право. ua*. 2017. № 1. С. 81–86.

Fomenko A. Ye. Interaction of the police with other activities against crime

The relevance of the article lies in the fact that one of the most important functions of the police is to combat crime. It is clear that this function is not exclusively a police function, and therefore the activity of the police in the field of crime prevention cannot be isolated from other subjects of such prevention. Moreover, effective countermeasures against crime are a priori impossible without concerted actions of the subjects of such countermeasures. It is established that the interaction should be understood as coordinated actions of the subjects of the relevant relations, aimed at combating crime. It has been proven that the police interact both with anti-crime actors operating at the general level of the fight against crime and with special anti-crime actors, which include law enforcement agencies. Emphasis was placed on the need to strengthen the level of police interaction with other crime prevention entities through joint preparation of crime prevention programs and public safety programs, development of regulations on police interaction with other crime prevention entities, creation of mechanisms to involve local communities in the Ministry of Internal Affairs, development of international cooperation in the field of combating organized and transnational crime, etc. It has been found that the coherence of actions is characteristic of any interaction (otherwise, only unrelated, but identical in purpose, activities of different subjects can take place), however, the extent of this coherence is different in each individual case. At the same time, the effectiveness of interaction directly depends on the given amount of coordination (the more consistent the actions are, the faster the subjects will be able to achieve a common goal, and therefore, the more effective the interaction). Therefore, it is proposed to consider the coordinated actions of the subjects of relevant relations aimed at combating crime under interaction. It was concluded that today the police actively interacts with both general and special subjects of combating crime. At the same time, taking into account the unfavorable external and internal factors that have loomed over our country, as well as the European integration course that Ukraine has chosen, such interaction needs to be strengthened and modernized.

Key words: *criminology, police, crime, crime prevention, policing, criminology, crime prevention.*